

JANAF - strateški naftovod za sigurnost opskrbe Jugoistočne i Srednje Europe

G. Sekulić

PREGLEDNI ČLANAK

U članku je prikazan profil tvrtke JANAF d.d. kao strateški značajne hrvatske naftne kompanije koja obavlja djelatnosti transport nafte i skladištenja nafte i naftnih derivata, ali koja ima i strateški značaj u energetici Jugoistočne i Srednje Europe te EU jer već trideset i pet godina pridonosi sigurnosti opskrbe potrošača naftom, te omogućava rafinerijama da dobivaju naftu iz dva pravca, iz pravca Omišlja (tj. Mediterana) i iz pravca Mađarske (tj. naftovoda Družba).

Posljednjih godina kompanija je diverzificirala svoje poslovanje izgradnjom spremničkih kapaciteta za skladištenje obveznih zaliha nafte i naftnih derivata. Time je dodatno doprinijela povećanju sigurnosti opskrbe potrošača jer je namjena obveznih zaliha da se koriste u kriznim situacijama, a prema procedurama EU.

Daljnji razvoj kompanije sagledava se kroz projekte skladištenja, zatim povećanjem transporta nafte i skladištenja te razvojem kompatibilnih projekata, koji se predviđaju realizirati u suradnji sa strateškim partnerima. Pri tome je snaga i konkurentna prednost JANAF u raspoloživim kapacitetima i infrastrukturi, povoljnom geostrateškom energetske položaju koji omogućava opskrbu naftom i derivatima nafte iz zemalja Bliskog Istoka, Sjeverne Afrike, kaspiske regije, Rusije, i dr.

Ključne riječi: naftovod JANAF, transport nafte, skladištenje nafte i naftnih derivata, Jugoistočna, Srednja Europa, projekt od zajedničkog interesa EU

1. Uvod

Svrha rada je prikazati strateški značaj naftovoda JANAF za sigurnost opskrbe naftom Republike Hrvatske i zemalja Jugoistočne i Srednje Europe, te važnost novoizgrađenih spremničkih kapaciteta u osiguranju obveznih zaliha nafte i naftnih derivata, koje se plasiraju na tržište u slučaju kriznih situacija.

2. Profil tvrtke JANAF d.d.

JANAF d.d. je strateški značajna energetska i gospodarska tvrtka u Republici Hrvatskoj i regiji koja upravlja naftovodom kao suvremenim, efikasnim i ekonomičnim sustavom transporta nafte za domaće i inozemne rafinerije. Uz transport nafte, temeljna djelatnost JANAF-a je i skladištenje nafte i naftnih derivata, a obavlja se i prekrcaj tekućih tereta.

Tvrtka JANAF d.d. je u većinskom vlasništvu državnih institucija, a 17,2 % dionica drže hrvatske energetske kompanije (Slika 1.)

Naftovodni sustav s terminalima izgrađen je 1979. godine i nakon toga je dograđivan podmorskim naftovodom Omišalj - Urinj, spremnicima, zaobilaznim naftovodom Slobodnica-Donja Vrba, reverzibilnim sustavom i dr. Uz to, JANAF je tehničko-tehnološki moderniziran novim Sustavom nadzora i upravljanja (SCADA-om), te Elektroenergetskim, Geografsko informacijskim i Komunikacijsko-informacijskim sustavima.

Naftovodni sustav JANAF-a (Slika 2.) sastoji od:

- Cjevovoda dugačkog 622 km s dionicama:
 - Omišalj - Sisak,
 - Sisak - Virje - Gola (granica s Mađarskom),

- Virje - Lendava (Slovenija) - nije u funkciji transporta od 2001. godine zbog zatvaranja rafinerije Lendava,
- Sisak - Slavonski Brod - Brod (Bosna i Hercegovina),
- Slavonski Brod - Sotin (granica sa Srbijom);
- podmorskog naftovoda Omišalj - Urinj (dužine 7,2 km) koji povezuje Terminal Omišalj i INA-Rafineriju nafte Rijeka;

- Prihvatno - otpremnog Terminala Omišalj na otoku Krku sa skladišnim prostorom od 1 000 000 m³ za naftu i 60 000 m³ za naftne derivate;

- Prihvatno - otpremnih terminala u Sisku, Virju i Slavskom Brodu sa skladišnim prostorom u Sisku od 500 000 m³ i Virju od 40 000 m³.

U 2009. godini JANAF je kupio Terminal naftnih derivata Žitnjak, Zagreb kapaciteta oko 40 000 m³ kojeg je modernizirao i dogradio s dodatnih 100 000 m³ spremničkog prostora.

Nafta se JANAF-om transportira za:

- domaće INA-ine rafinerije u Rijeci i Sisku (koje su u sastavu vertikalno integrirane nafte kompanije INA d.d. u vlasništvu MOL-a i Vlade Republike Hrvatske);
- inozemne rafinerije: Brod u Bosni i Hercegovini koja je u vlasništvu "NeftegazInKora" a.d. (u vlasništvu Zarubezhnefta a.d.); NIS-a u Srbiji koji je u većinskom vlasništvu Gazpromnefta a.d.; MOL-a u Mađarskoj i Slovačkoj.

Od 1979. do kraja 2013. transportirano je oko 195 mil. tona nafte, od čega je 60% za strane korisnike što pokazuje pretežito međunarodni karakter naftovoda. (Slika 3.) Posljednjih godina transport nafte je na razini

6-7 mil. tona što je znatno ispod instaliranog i projektiranog kapaciteta.

Poslovni rizici, u uvjetima promjenjivog naftnog tržišta, bili su izazov za JANAF d.d. koji je diverzificirao poslovanje razvojem djelatnosti skladištenja nafte i naftnih derivata i to uglavnom za potrebe formiranja i držanja obveznih zaliha sukladno EU i domaćoj legislativi. Posljednjih godina je za te potrebe izgrađeno 480 000 m³ kapaciteta za skladištenje nafte (Slika 4.) i 100 000 m³ za skladištenje derivata nafte tako da ukupni spremnički kapaciteti za naftu iznose 1,54 mil. m³ i 200 000 m³ za derivate nafte.

3. Strateški značaj i razvoj JANAF-a

Razvoj kompanije biti će i dalje pod utjecajem promjena na naftnom tržištu kojeg obilježava globalni trend smanjenja potrošnje derivata i naponi za povećanjem sigurnosti opskrbe. U državama regije koje uvoze naftu JANAF-om očekuje se umjereni rast potrošnje derivata uz gospodarski rast, budući se uglavnom radi o državama koje su manje razvijene od većine zemalja EU. Pri tome se povećanje poslovnih aktivnosti kompanije očekuje kao posljedica promjene pravaca opskrbe primarno naftom, ali i derivatima, te razvojem kompatibilnih projekata koji će pridonijeti boljem korištenju postojećih kapaciteta i infrastrukture kao i rastu i kompanije.

3.1. Transport nafte

Hrvatska danas ima tri opskrba pravca za dobavu nafte za domaće rafinerije i to iz domaćih polja INA-e na kopnu te transportnim sustavom JANAF-a iz dva pravca, Omišlja (Mediterrana) i Mađarske, odnosno naftovoda Družba (Slika 2.). Uz to se putem JANAF-a opskrbljuju i regionalne rafinerije u Srbiji, Bosni i Hercegovini (iz oba pravca) te u Mađarskoj iz pravca Omišlja. Postoje mogućnosti transporta nafte i do rafinerija u Slovačkoj i Češkoj iz pravca Omišlja. Time je naftovod JANAF osigurao strateški značajno mjesto u opskrbi naftom Hrvatske, država EU i država regije jer je omogućeno rafinerijama da izborom pravca i izvora opskrbe ostvare kako sigurnost opskrbe tako i izbor jeftinije nafte prilagođeno tehničko-tehnološkim mogućnostima prerade u rafinerijama. Značaj naftovoda za sigurnost opskrbe u određenim naftnim (ne)prilikama može biti vrlo velik, što pokazuju i primjeri naftnih kriza iz prošlosti.

JANAF je prepoznat kao strateški naftovod EU i to kroz projekt od zajedničkog interesa pod nazivom "Naftovodi JANAF-Adria: rekonstrukcija, dogradnja, održavanje i povećanje kapaciteta naftovoda JANAF i Adria koji povezuju hrvatsku luku Omišalj s južnom Družbom", (skraćeno Projekt Naftovodi JANAF-Adria). Listu od 248 energetskih projekata od čega 6 naftovoda (Slika 5.) prihvatila je Europska Komisija dana 14. listopada 2013. godine.

Nakon izgradnje novog naftovoda Százhalombatta - Sahy (Mađarska-Slovačka), i izgradnje novog naftovoda Bratislava - Schwechat, otvaraju se nove tržišne mogućnosti za transport nafte JANAF-om za rafinerije u Mađarskoj i Slovačkoj te Češkoj, ali i Austriji. Bitno je naglasiti da će ključan čimbenik izbora pravca opskrbe

rafinerija zemalja EU-a i regije biti ne samo sigurnost opskrbe nego i manji troškovi. Pri tome bi se, zbog strateškog opredjeljenja Rusije prema azijskim tržištima i gradnjom novih naftovoda prema Istoku, moglo zaključiti da će slabiti transport nafte naftovodom Družba što otvara mogućnosti većeg transporta JANAF-om iz pravca Omišlja.

Dakle, mogućnost izbora pravca opskrbe naftom od strane rafinerija je jedan od potencijala, odnosno snage JANAF-a što može omogućiti bolje iskorištavanje raspoloživih kapaciteta postojeće naftovodne infrastrukture i naftnih transportnih koridora. Međutim, postoje šanse da kompanije odustanu od gradnje nekih novih naftovoda zbog pada profitabilnosti u uvjetima pada prerade i transporta nafte, te s obzirom na činjenicu da, prema važećoj regulativi, projekti naftovoda (za razliku od plinovoda i elektroenergetskih postrojenja) nisu prihvatljivi za financiranje iz sredstava EU.

Sigurnost opskrbe potrošača i transporta nafte uz sigurnost i zaštitu okoliša, ljudi i opreme, povećanje transporta nafte i profitabilnosti su strateški ciljevi poslovanja i razvoja kompanije koji se predviđaju i dalje ostvarivati kroz realizaciju projekata: ispitivanja, sanacije i rehabilitaciju cjevovoda; gradnju podmorskog naftovoda otok Krk-kopno (kojim bi se zamijenio postojeći transport nafte kroz cjevovod u krčkom mostu), dogradnjom Terminala Omišalj i njegovim osposobljavanjem za ukrcaj nafte u tankere, i dr.

3.2. Skladištenje nafte i naftnih derivata

Izgradnjom spremničkih kapaciteta i skladištenjem ukupnih količina obveznih zaliha nafte i dijela obveznih zaliha naftnih derivata, JANAF dodatno doprinosi povećanju sigurnosti opskrbe potrošača naftom. Uz to, na terminalima u Omišlju i Žitnjaku skladište se derivati nafte za trgovačke nafte kompanije.

Daljnji razvoj djelatnosti skladištenja sagledava se zahvaljujući potencijalima JANAF-a i prilikama u okruženju i to: raspoloživim kapacitetima naftovoda i infrastrukturi, konkurentskom strateškom položaju Terminala Omišalj (na mediteranskom tržištu), zatim Terminala Sisak (na raskršću naftnih putova) i Terminala Žitnjak (u neposrednoj blizini potrošačkog centra Zagreb); ishodenim lokacijskim dozvolama i prihvaćenim Studijama o utjecaju na okoliš; stručnosti i iskustvu zaposlenika i managmenta, financijskom potencijalu i dr.

Shodno tome, postoje mogućnosti daljnje razvoja i gradnje:

- Spremnika za naftu ukupnog kapaciteta 400 000 m³ (5 x 80 000 m³) na Terminalu Omišalj i 160 000 m³ (2 x 80 000 m³) na Terminalu Sisak;
- Spremnika za derivate nafte kapaciteta 100 000 m³ na Terminalu Omišalj i 60 000 m³ na Terminalu Žitnjak;
- Dogradnje Terminala Omišalj za potrebe ukrcaja nafte u tankere čime bi se stvorili uvjeti za veće skladištenje i transport nafte i derivata te trgovanje.

Realizacija ovih projekata se sagledava kroz strateška partnerstva s naftnim kompanijama i/ili državnim institucijama koje su ovlaštene za formiranje i držanje obveznih zaliha

4. Zaključak

JANAF je već trideset i pet godina strateški naftovod za opskrbu rafinerija u Hrvatskoj i regiji Jugoistočne i Srednje Europe. Zahvaljujući reverzibilnosti dijela naftovoda rafinerije se opskrbljuju naftom iz dva pravca, i to: iz pravca Omišlja tj. Mediterana i iz pravca Mađarske tj. naftovoda Družba, što doprinosi povećanju sigurnosti njihove opskrbe naftom. Tome u prilog idu i slobodni kapaciteti naftovoda i mogućnost značajnog povećanja transporta nafte. Također, JANAF je prepoznat kao strateški naftovod za povećanje sigurnosti opskrbe naftom država EU te kao takav dio je projekta od zajedničkog interesa EU "Naftovodi JANAF-Adria: rekonstrukcija, dogradnja, održavanje i povećanje kapaciteta naftovoda JANAF i Adria koji povezuju hrvatsku luku Omišalj s južnom Družbom",

Povoljan geostrateško energetske položaj terminala Omišalj i Sisak, raspoloživa naftovodna i skladišna infrastruktura i slobodni kapaciteti, ishodene dozvole, poslovno iskustvo zaposlenika i menagementa, čimbenici su i snaga JANAF-a koji će omogućiti daljnji razvoj kompanije i to gradnjom novih spremničkih kapaciteta i povećanjem transporta nafte i skladištenja nafte i naftnih derivata. Uz to, sagledavaju se i projekti koji su kompatibilni s postojećim djelatnostima tvrtke i koji se predviđaju realizirati sa strateškim partnerima. Oživljavanje tržišta nafte i povećanje opskrbe naftom rafinerija regije i EU iz pravca Omišlja doprinijelo bi ostvarenju strateških ciljeva razvoja i projekata JANAF-a.



Autor:

Dr. sc. **Gordana Sekulić**, dip.oec.

UDK : 665.6/.7 : 656 : 621.643 (4/497.5)

665.6/.7	naftna industrija, nafta, derivati
656	transport
621.643	cjevovodi, naftovodi
(4/497.5)	Europa-jugoistočna, srednja, R Hrvatska